

ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี*

TRAIT LEADERSHIP AND ROLES OF SUBDISTRICT HEADMEN AND VILLAGE LEADERS AFFECTING THEIR WORK PERFORMANCE EFFECTIVENESS IN CHONBURI PROVINCE

ผดุง รักวงศ์อาชีพ¹, ภมร ชันธหัตถ์² และ เบญยาศิริ งามสะอาด³

Phadung Rakwong-archip¹, Phom Khanthahat² and Benyasiri Ngamsaad³

¹⁻³มหาวิทยาลัยปทุมธานี

¹⁻³Pathumtani University, Thailand

Corresponding Author's Email: m.ngamsaad@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 3 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 5 เมษายน 2569

Received 28 March 2026; Revised 3 April 2026; Accepted 5 April 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี 2) วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี เป็น การวิจัยแบบผสานวิธีประชากรที่ศึกษาได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และอยู่ในเขต จังหวัดชลบุรี จำนวน 1,509,125 คน นำมาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ ยามาเน ได้ จำนวน 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Citation:

* ผดุง รักวงศ์อาชีพ, ภมร ชันธหัตถ์ และ เบญยาศิริ งามสะอาด. (2569). ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนสังคม, 4(3), 1474-1485.

Phadung Rakwong-archip, Phom Khanthahat and Benyasiri Ngamsaad. (2026). Trait Leadership And Roles Of Subdistrict Headmen And Village Leaders Affecting Their Work Performance Effectiveness In Chonburi Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1474-1485.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

จำนวน 3 คน และประชาชน จำนวน 17 คน รวม 20 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา สถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโดดเด่นด้านกิจการสาธารณะประโยชน์ รองลงมาคือการประกาศข้อราชการ การเกี่ยวกับคดีอาญา การใช้อำนาจปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และการรายงานต่อราชการและบริการ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพได้แก่ การประสานงาน คุณลักษณะงาน สติปัญญา ลักษณะทางกาย การพัฒนาอาชีพ และการปกครอง ทั้ง 6 ด้านร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพได้ร้อยละ 70.90 3) แนวทางพัฒนาคือเสริมบทบาทผู้ประสานรัฐ-ประชาชน เพิ่มสติปัญญาและความรอบรู้ด้านกฎหมาย ส่งเสริมผู้นำเข้าถึงง่าย และปรับปรุงระบบรายงานและบริการให้รวดเร็ว เป็นธรรม พร้อมใช้เทคโนโลยีสนับสนุน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ, บทบาทหน้าที่, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, กำนันผู้ใหญ่บ้าน, จังหวัดชลบุรี

Abstract

The objectives of this study were to: 1) examine the level of work performance effectiveness of village headmen and sub-district chiefs in Chonburi Province; 2) analyse the trait-based leadership and roles of village headmen and sub-district chiefs that influence their work performance effectiveness; and 3) propose strategies for enhancing the work performance effectiveness of village headmen and sub-district chiefs in Chonburi Province. This mixed-methods research targeted a population comprising residents aged 18 and above in Chonburi Province, totaling 1,509,125 individuals. The sample size was calculated using Yamane's formula, resulting in 400 respondents. For the qualitative component, interviews were conducted with three local government leaders and seventeen residents, yielding a total of twenty participants. Research instruments

included questionnaires and interview guides. Qualitative data were analysed through content analysis, while quantitative data were analysed using frequency distribution, percentages, means, standard deviations, and multiple regression analysis.

The study found that: 1) overall work performance effectiveness of village headmen and sub-district chiefs in Chonburi Province was at the highest level, with the most prominent aspect being public welfare activities, followed by the announcement of official notices, criminal case management, administrative authority and maintenance of public order, other statutory duties, and reporting to governmental agencies and providing services; 2) factors influencing work performance effectiveness included coordination, job-related traits, intelligence, physical characteristics, career development, and governance, with these six factors collectively predicting 70.90% of performance effectiveness; and 3) strategies for enhancement should focus on strengthening the role of liaison between the state and citizens, improving intelligence and legal literacy, promoting accessible leadership, and enhancing reporting and service systems to be faster and fairer, supported by technology.

Keywords: Trait Leadership, Role Performance, Work Performance Effectiveness, Subdistrict Headmen and Village Leaders, Chonburi Province

บทนำ

ภารกิจสำคัญของฝ่ายปกครองคือการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กำหนดผู้ใหญ่บ้านถือเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการดูแลพื้นที่และประชาชนตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และพระราชบัญญัติฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 ทั้งยังปฏิบัติตามนโยบายและภารกิจเร่งด่วนของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย และกรมการปกครอง ทำให้กำหนดผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนทัพหน้าที่

ช่วยเหลือแม่ทัพใหญ่ในการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2551)

ปัจจุบันกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเป็นทั้งตัวแทนของรัฐและประชาชน ดูแลทุกข์สุขของลูกบ้าน และประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชน อย่างไรก็ตาม ปัญหาความไม่ชัดเจนด้านสถานะและอำนาจหน้าที่ ทำให้บางครั้งเกิดความทับซ้อนหรือไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยหลายชิ้นพบว่าภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เช่น ความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ คุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ มีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ (สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์, 2555; อณิษฐา หาญภักดีนิยม, 2553)

ในจังหวัดชลบุรีซึ่งมี 11 อำเภอ 92 ตำบล และ 687 หมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้นำระดับชุมชนที่ประชาชนใกล้ชิดมากที่สุด ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนายอำเภอและหน่วยงานรัฐในพื้นที่ หากกำนันผู้ใหญ่บ้านมีคุณลักษณะและภาวะผู้นำที่เหมาะสม จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือจากประชาชน ทำให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน แต่หากขาดภาวะผู้นำหรือคุณลักษณะที่เหมาะสม การบริหารงานและการพัฒนาชุมชนอาจประสบปัญหาและดำเนินไปได้ช้า

จากเหตุผลและสภาพปัญหาดังกล่าว การศึกษาภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรีและผลกระทบต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญ ผลการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและการพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งนำไปปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตำบล หมู่บ้าน และสามารถขยายแนวทางไปสู่จังหวัดอื่น ๆ หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อสำรวจตัวแปรต่างๆ และผสมผสานกับรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตจังหวัดชลบุรี จำนวน 1,509,125 คน (ชาย 696,038 คน หญิง 725,387 คน; รายงานสถิติจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2566) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ที่ 400 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยึดหลัก Sample-to-Independent Variable Ratio ตาม Hair et al. (2010) เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนตัวแปรอิสระ 12 ตัว แบ่งการสุ่มตัวอย่างเป็นสองขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) และขั้นที่ 2 สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีจับสลาก ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คน รวม 20 คน โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากอำเภอในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมบริบทของพื้นที่

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และตัวแปรที่ศึกษา จัดทำแบบสอบถามฉบับร่างและให้ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขและทดสอบกับผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พร้อมปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา โครงสร้าง และภาษาที่เข้าใจง่าย ก่อนนำไปทดสอบความน่าเชื่อถือกับประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัด

ฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ผลการทดสอบ Cronbach's Alpha เท่ากับ .925 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คนในจังหวัดชลบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในจังหวัดชลบุรี จำนวน 400 คน โดยขอหนังสือรับรองสถานภาพนักศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี เพื่อนำไปขอความร่วมมือกับประชาชน ส่งแบบสอบถามพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดการตอบแบบสอบถาม จากนั้นดำเนินการลงพื้นที่แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คนในจังหวัดชลบุรี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ประสบการณ์ และความต้องการของชุมชน เพื่อนำไปวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ภาวะผู้นำและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คน ถูกจัดระบบเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์เชิงพรรณนา ความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามตรวจสอบด้วยค่า IOC และ Cronbach's Alpha (.925) ส่วนสถิติอนุมานใช้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบ Stepwise

ผลการวิจัย

ผลศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเขตจังหวัดชลบุรี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรและ รักษาความสงบเรียบร้อย	4.59	0.44	มากที่สุด	4
2. ด้านการรายงานต่อทางราชการและการบริการ	4.54	0.39	มากที่สุด	6
3. ด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร	4.60	0.41	มากที่สุด	2
4. ด้านกิจการสาธารณะประโยชน์	4.62	0.39	มากที่สุด	1
5. ด้านการที่เกี่ยวกับคดีอาญา	4.59	0.34	มากที่สุด	3
6. ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น	4.57	0.41	มากที่สุด	5
รวม	4.59	0.21	มากที่สุด	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า โดยรวมประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตจังหวัดชลบุรีอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน ๆ พบว่า ด้านกิจการสาธารณะประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.39, ลำดับ 1) รองลงมา คือ ด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.41, ลำดับ 2) ด้านการที่เกี่ยวกับคดีอาญา ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.34, ลำดับ 3) ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร และรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.44, ลำดับ 4) ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.41, ลำดับ 5) และด้านการรายงานต่อทางราชการและการบริการ ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.39, ลำดับ 6) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิผลสูงสุดในด้านกิจการสาธารณะประโยชน์ และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแสดงว่าภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะโดยรวมสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 82.510$, Sig. = 0.001, R^2 ปรับแก้ = 0.709) ซึ่งตัวแปรอิสระ 6 ด้านมีอิทธิพลต่อประสิทธิผล ได้แก่ การประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ, คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน,

สติปัญญา, ลักษณะทางกาย, การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ มีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = 0.191$) ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ตัวแปรสำคัญ	Beta	Sig
การประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ (X^{12})	0.191	0.002*
คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน (X^5)	0.152	0.003*
สติปัญญา (X^3)	0.110	0.028*
ลักษณะทางกาย (X^1)	0.102	0.043*
การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ (X^8)	0.088	0.049*
การปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย (X^7)	0.087	0.048*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นในการปฏิบัติภารกิจตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านกิจการสาธารณะประโยชน์และการสร้างความเป็นธรรม ซึ่งถือเป็น “แกนกลาง” ของความคาดหวังจากประชาชนในระดับฐานราก ทั้งนี้ การที่กำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถช่วยเหลือประชาชนในยามเกิดเหตุฉุกเฉิน ตลอดจนไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างความยุติธรรมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและความศรัทธาในบทบาทผู้นำ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประทีป บินชัย (2546) และ

ปณิธิ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลของผู้นำท้องถิ่นวัดได้จากความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างทันทั่วถึง

นอกจากนี้ การสื่อสารนโยบายและข้อมูลข่าวสารของภาครัฐผ่านการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ ศิลปะวิชญ์ น้อยสมมิตร (2562) ขณะเดียวกัน บทบาทด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวกในการให้บริการภาครัฐ ยังช่วยลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน ทำให้การเข้าถึงบริการมีความรวดเร็วและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น (สุภาพร พิศาลบุตร, 2550) จึงอาจกล่าวได้ว่าประสิทธิผลที่เกิดขึ้นมิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานตามหน้าที่เท่านั้น แต่ยังเป็นผลสะท้อนของความสัมพันธ์เชิงความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชนในพื้นที่

2. ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัยยืนยันอย่างชัดเจนว่า ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านลักษณะทางกายและด้านสังคม ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าผู้นำท้องถิ่นที่เป็น “ผู้นำเชิงปฏิสัมพันธ์” (interactive leader) ที่ต้องอาศัยการพบปะใกล้ชิดกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ภาพลักษณ์ สุขอนามัย และบุคลิกภาพภายนอกจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความประทับใจและความน่าเชื่อถือ (first impression) อันนำไปสู่การยอมรับในระยะยาว สอดคล้องกับศุภิสรา ธารประเสริฐ (2563) ในขณะเดียวกัน คุณลักษณะด้านสังคม เช่น ความสามารถในการปรับตัว การสื่อสาร และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน ถือเป็น “ทุนทางสังคม” (social capital) ที่สำคัญของผู้นำ ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (อภิรักษ์ คำเจริญ, 2559) ส่วนด้านสติปัญญาและคุณลักษณะที่เกี่ยวกับงาน เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สนับสนุนให้ผู้นำสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ ขณะที่บุคลิกภาพและความมั่นใจในตนเองเป็นแรงขับเคลื่อนภายใน (inner drive) ที่ช่วยให้ผู้นำกล้าเผชิญปัญหาและนำพาชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลง

สำหรับบทบาทหน้าที่ พบว่า การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพมีความโดดเด่นสูงสุด ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนผ่านบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านจาก “ผู้ปกครอง” ไปสู่ “ผู้นำการพัฒนา” ที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (อนัญญา ศุภจรรยา, 2563) อย่างไรก็ตามบทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยยังคงเป็นรากฐานสำคัญที่สร้างเสถียรภาพให้กับชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นบทบาทด้านการประสานงานและ

การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางเชิงสถาบัน” (institutional mediator) ที่เชื่อมโยงนโยบายจากภาครัฐสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ และในทางกลับกันก็สะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนกลับไปยังรัฐ ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. จากข้อค้นพบสามารถเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงบูรณาการได้ว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ ในระดับบุคคล ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะการบริหารจัดการ และทักษะทางสังคม เช่น การสื่อสาร การเจรจา และการสร้างเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างทั้ง “ความสามารถ” และ “ความน่าเชื่อถือ” ของผู้นำ โดยในระดับบทบาทหน้าที่ ควรสนับสนุนให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีเครื่องมือและทรัพยากรในการขับเคลื่อนงานพัฒนา โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจชุมชน การจัดการทรัพยากร และการป้องกันภัยพิบัติ รวมถึงการส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วม (participatory approach) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินงาน ในระดับระบบควรพัฒนากลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับผู้นำท้องถิ่นให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมระบบการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย เพื่อให้การถ่ายทอดนโยบายและการตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและตรงจุด โดยสรุปการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยอาศัยการบูรณาการระหว่าง “คุณลักษณะผู้นำ” “บทบาทหน้าที่” และ “กลไกเชิงระบบ” ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นำเข้าสู่ผลการสรุปที่ว่าภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และเป็นกลไกหลักในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1. ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นระบบ โดยเน้นทักษะสำคัญในยุคปัจจุบัน เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างทั้งความสามารถในการ

ปฏิบัติงานและความน่าเชื่อถือในชุมชน 1.2. ควรพัฒนากลไกสนับสนุนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งการกำหนดตัวชี้วัดผลงานที่ชัดเจน (KPIs) การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประสานงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1. ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบบทบาทและภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนเมือง ชนบท หรือพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น 2.2. ควรศึกษาปัจจัยท้าทาย อุปสรรค และการปรับตัวของกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคดิจิทัล รวมถึงการวิจัยเชิงลึกเพื่อถอดบทเรียนผู้นำต้นแบบ อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2551). คู่มือแกนนำจังหวัดในการพัฒนาศักยภาพกำนันผู้ใหญ่บ้าน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน.
- ประทีป บินชัย. (2546). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปณิวิช ศรีกุล. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5 “การวิจัยเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Research to Make A CHANGE)”.
- ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร. (2562). การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภิสรา ธารประเสริฐ. (2563). ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. ใน ปริญญา ร.ป.ม. สกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- สุภาพร พิศาลบุตร. (2550). การวางแผนและการบริหารโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์. (2555). การพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- อนัญญา ศุภจรูญวงศ์. (2563). บทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในอนาคต. วารสารศิลปะการจัดการ, 4(3).
- อณิษฐา หาญรักดีนิยม. (2553). ภาวะความเป็นผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้าน. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง.
- อภินันท์ คำเจริญ. (2559). การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน ในเขตพื้นที่อำเภออุ้มทอง และอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.